

ПОСИЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Є. В. ДОЛИНСЬКИЙ

Проблема забезпечення позитивної мотивації учіння є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Саме вмотивована навчальна діяльність є важливою умовою формування майбутньої професійної діяльності, оскільки сукупність потреб і мотивів, а також цілеспрямованість діяльності студента визначає смисл його навчально-пізнавальної діяльності.

Аналіз науково-педагогічних джерел та проведене дослідження цієї проблеми, а також вивчення досвіду використання інформаційно-комунікаційних технологій, як потужного мотиваційного засобу, під час вивчення різних дисциплін у навчальних закладах України свідчить про те, що питання досліджено недостатньо, але проводяться активні розвідки у цьому напрямку. Чисельні наукові праці Л. Виготського, Р. Гуревича, А. Єршова, С. Занюка, Є. Ільїна, О. Леонтєва, Ю. Машбиця, Е. Полат, С. Рубінштейна, Т. Сергєєвої, В. Шолохович та ін. спрямовані на вдосконалення пізнавальної діяльності, підвищення пізнавальної мотивації студентів з урахуванням їхніх психофізіологічних, вікових і особистісних особливостей.

Мета статті: розглянути можливості використання інформаційних технологій (ІТ) як засобу посилення мотивації до професійного зростання у майбутніх перекладачів.

Одна з найгостріших теоретичних і методологічних проблем мотивації учіння – формування пізнавальних потреб студентів. Успішне розв'язання її має вирішальне значення для прогнозування належного учіння. Мотиви виникають, розвиваються, формуються на основі потреб: тільки стаючи мотивом, потреба набуває своєї повної психологічної визначеності. З огляду на це, слід указати, що виокремлювати в дослідженні мотиваційної сфери студента потреби без вивчення мотивів (і навпаки) недоцільно: потреби, мотиви і цілі учіння перебувають у діалектичному взаємозв'язку. С. Гончаренко визначає потребу як «стан живого організму, людської особистості, соціальної групи чи суспільства в цілому, що виражає необхідність у чомусь, залежність від об'єктивних умов життєдіяльності і є рушійною силою їхньої активності» [5, с. 266].

Розглядаючи мотивацію, О. Вербицький поділяє мотиви на дві групи: мотиви досягнення й пізнавальні [3]. Вказуючи на різноманітність мотивів навчальної діяльності, В. Буряк об'єднує їх у три групи, основу яких становить відношення мотиву до мети. Це мотиви, що містять у собі соціально значущі цілі; прагнення до особистісного успіху; бажання пізнати нове, незвичайне [2]. Л. Фрідман та І. Кулагіна поділяють мотиви навчальної діяльності на внутрішні і зовнішні. Внутрішні мотиви закладені в самій навчальній діяльності та пов'язані зі змістом навчання. У студентів з'являється бажання пізнавати нові факти, оволодівати новими знаннями, проникати у суть явищ. Сам процес навчання спонукає студента виявляти інтелектуальну активність, долати перешкоди у процесі розв'язання навчальних завдань. Зовнішні мотиви містяться поза навчальною діяльністю. Це, перш за все, соціальні мотиви: бажання зайняти певне місце у суспільстві, почуття відповідальності перед ним, необхідність самореалізації та самовдосконалення; особистісні мотиви: бажання отримати подяку, бути першим; негативні мотиви: намагання уникнути негараздів, докорів з боку викладача і батьків [9, с. 187].

П. Якобсон запропонував свою класифікацію мотивів навчальної діяльності, на наш погляд, найбільш чітку. Перший вид мотивів – це «негативні», які спонукають студента відвідувати навчальний заклад заради отримання диплома про вищу освіту (саме диплома, а не освіти), уникнення докорів з боку батьків, погроз, доган з боку адміністрації. Такі мотиви не спрямовані на навчання і не пов'язані з потребою отримання знань чи підвищення власного престижу. Мотиви другого виду, соціальні, формують у студента почуття обов'язку, яке спонукає його отримати освіту і стати повноцінним громадянином, корисним для своєї країни та родини. Ці мотиви, якщо вони є стійкими, П. Якобсон вважає позитивними, тому що спрямовують студента на навчання, на успіх, додають терпіння, наполегливості та сил долати труднощі і дозволяють досягнути значних результатів. Саме мотиви третього виду, навчальні, безпосередньо пов'язані з навчальним процесом. Студент відчуває потребу в знаннях, бажання дізнатися щось нове, отримує насолоду від збагачення своїх знань. Мотивація

навчання відмічається стійким пізнавальним інтересом [10]. Соціальні умови життя, переконаний Є. Ільїн, значно впливають на мотиви вибору професії, вступу до вищого навчального закладу, навчання. Вибір професії – досить складний та тривалий мотиваційний процес [6, с. 270]. Але від мотивів вибору професії значною мірою залежать мотиви навчальної діяльності студентів, можна сказати, що вони перебувають у тісному взаємозв'язку. Традиційні способи формування професійної мотивації в навчанні студентів у сучасних умовах не завжди ефективні. Будь-якому професійному інтересу в процесі навчання має передувати зацікавленість загального характеру. Л. Виготський переконаний, що навчальний процес слід будувати з урахуванням інтересів особистості. Викладач має діяти за правилом: «... перш ніж пояснити – зацікавити; перш ніж примусити діяти – підготувати до дії; перш ніж звернутися до реакцій – підготувати установку; перш ніж повідомляти щось нове – викликати очікування нового...» [4, с. 155]. Інформаційне суспільство висуває нові вимоги до професійних якостей перекладача: сьогодення вимагає не лише знань мови оригіналу та цільової мови, володіння глибокими фаховими знаннями, а також навичок користування відповідним програмним забезпеченням, сучасною оргтехнікою. На сучасному етапі технологічна підготовка фахівців складається з багатьох компонентів, одним із яких є оволодіння основами ІТ та вміння використовувати їх у професійній діяльності. Сучасна концепція вищої професійної освіти передбачає формування у студентів готовності до здійснення професійної діяльності в умовах інформатизації освіти [8]. Ми погоджуємось з думкою Є. Ільїна [6], який вважає, що всі ці мотиватори можуть бути у різних співвідношеннях один з одним та по-різному впливати на навчання, тому повну картину про мотиви навчальної діяльності можна отримати, лише виявивши значущість для кожного студента всіх компонентів складної мотиваційної структури. Дослідник особливо наголошує на важливості знання мотиваційної структури навчальної діяльності для вивчення ефективності професійного навчання.

З урахуванням власних досліджень та орієнтуючись на напрацювання О. Акімової [1], Є. Ільїна [6], А. Маркової [7] та інших, ми використали такі конкретні методичні напрями формування потреб і мотивів навчання студентів майбутніх перекладачів із застосуванням ІТ:

1. Вдосконалення змісту навчання. Саме зміст є «...важливим джерелом активізації пізнавальних інтересів». Щоб збудити у студента пізнавальні інтереси, викликати бажання вчитися й розвиватися, необхідно дібрати відповідний матеріал, продумати його обсяг і способи подачі. З огляду на це, були запропоновані програмні матеріали з вивчення деяких курсів («Практична фонетика англ. мови», «Практична граматики англ. мови»), розроблено комплекс завдань для самостійної роботи студентів, які були внесені у модульне середовище («Практична фонетика англ. мови», «Практична граматики англ. мови», «Практика перекладу англ. мови», «Лінгвокраїнознавство англословянських країн»), внесено перелік електронних підручників, енциклопедій та довідників у робочі програми з дисциплін професійного спрямування. Через це навчальні завдання з використанням ІТ, які пропонуються студентам, повинні бути наближені до умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Студенти – майбутні перекладачі – повинні відчувати, що саме методика проведення заняття сприяє розвитку, актуалізації та реалізації їхнього особистісного потенціалу.

2. Організація навчальної діяльності з ІТ. На початковому етапі вивчення будь-якої теми необхідно сформулювати основну мету заняття, практичну значущість використання ІТ для вирішення конкретного перекладацького завдання. Необхідно також продемонструвати традиційні способи виконання таких завдань та показати можливості і переваги використання ІТ для подолання перекладацьких труднощів.

3. Інноваційні форми організації занять (заняття-конференція, заняття-екскурсія, переговори, зустріч, «круглий стіл», стимуляційні тренінги), які забезпечуються ІТ, цікаве та емоційне викладення матеріалу, пізнавальні ігри, проблемні ситуації, дискусії, включення студентів у самостійну роботу також сприятимуть створенню переконливої мотивації учіння.

4. Колективна (групова) форма діяльності. В деяких навчальних ситуаціях групова форма навчальної діяльності створює кращу мотивацію, ніж індивідуальна (ділове листування через e-mail, спілкування з допомогою *Skype*, *Chat* та ін.), що дозволяє долучати до активної роботи навіть пасивних студентів. Використання технології навчання у формі *peer-teaching*, основою якої є групова робота, де один із студентів виконує роль викладача, може застосовуватися під час роботи в парах, коли студенти обмінюються роботами і виправляють помилки один одного.

5. Оцінка результатів навчальної діяльності. Формуванню позитивної мотивації сприяє об'єктивне оцінювання навчальної діяльності студентів. Засоби ІТ за допомогою спеціальних контролюючих чи тестових програм забезпечують адекватне оцінювання знань студентів.

Контролюючі програми можуть розроблятися окремо або бути складовою частиною електронних книг, навчальних програм, програм-тренінгів. Наприклад, для опрацювання результатів тестів використовується програма *Statistica 5.5 for Windows*, яку можна безкоштовно отримати в Інтернеті за адресою: <http://www.statsoft.com>.

Ще одним важливим джерелом формування й посилення мотивації на заняттях з перекладу із застосуванням можливостей засобів ІТ є робота із мережею Інтернет. ІТ і, в першу чергу, мережа Інтернет є сучасними засобами інноваційного навчання. Проблемаам навчання мов за допомогою Інтернету присвячено чимало праць [8], що розглядають всесвітню мережу як мотивуючий засіб до самостійного пошуку, обробки та використання інформації. ІТ реалізують на практиці дидактичні і методичні принципи навчання іноземних мов, оскільки через Інтернет студенти мають можливість отримувати доступ до найрізноманітнішої інформації, а використовуючи електронну пошту, спілкуватися зі своїми однолітками з англійських країн та вдосконалювати навички письма. Фахівець у галузі перекладу має бути обізнаним з розвитком і здобутками науки, техніки та економіки шляхом використання першоджерел. У сучасному суспільстві великою мірою завдяки всесвітній мережі Інтернет значно полегшено доступ до автентичних матеріалів.

Сучасна техніка відкриває великі можливості поліпшення наочності (поєднання зорової наочності зі слуховою, використання відео, анімації, мульти-, гіпермедіа та Інтернет-технологій тощо) та активізує навчальну діяльність студентів у процесі мовної підготовки. Так, наприклад, застосування технології мультимедіа сприяє збільшенню обсягів аудіо- і візуальної інформації, через що значно підвищується ефективність сприйняття коментарів до навчального матеріалу, що паралельно демонструється на дисплеї комп'ютера або на великому проекційному екрані за допомогою мультимедійного проектора. Поєднання аудіокоментарів з відеоінформацією чи анімацією забезпечує наочне подання навчального матеріалу [8]. Інтернет забезпечує доступ до матеріалів ЗМІ. Дуже часто студенти знаходять останні новини на Інтернет-сайтах відомих газет, а телепередачі дають електронну адресу своїх редакцій, що робить інформацію доступною для всіх, хто вміє користуватись Інтернетом, у будь-який час. ІТ з їх можливостями створюють широке освітнє середовище та умови для самореалізації студента, підвищує віру у власні сили. Однак тексти друкованих видань мають розглядатися у декількох площинах: як «явище культури (журналістський аспект), як об'єкт культури (країнознавчий аспект), як відтворення проблем культури (тематичний аспект), як засіб фахової підготовки спеціалістів різних галузей (професійний аспект), як джерело виховання мовної культури і культури мовлення каналів масової інформації (лінгвістичний аспект)» [1].

Англійські автентичні матеріали ЗМІ мають безліч переваг: створюють на заняттях іншомовне середовище; знайомлять студентів із суспільно-політичною та економічною ситуацією у країні, мова якої вивчається; надають багатий мовний матеріал (назви державних установ, політичних партій, корпорацій, фірм; інтернаціоналізми, реалії, неологізми, запозичення і т. ін.), спонукають студентів до самостійної пошукової роботи, сприяють розвитку навичок самостійної роботи та забезпечують розвиток професійних умінь. Зауважимо, що матеріали ЗМІ слід використовувати під час вивчення будь-якої теми з курсу «Практика перекладу англійської мови», але на етапі закріплення знань та відпрацювання навичок перекладу певних мовних одиниць чи граматичних конструкцій. Активне залучення таких матеріалів забезпечує комплексність і циклічність у вивченні тієї чи іншої теми. Зараз студенти мають можливість поїхати на роботу чи навчання до країни, мова якої вивчається: серед студентів майбутніх перекладачів усе більшої популярності набувають програми «*Work and Travel USA*», «*Work and Study*», участь студентів у міжнародних програмах обміну. Зауважимо, що стажування в США значно підвищує інтерес студентів до вивчення іноземної мови та активного використання ІТ. Вони, опинившись в іншомовному середовищі, мають змогу оцінити та застосувати свої знання з мови й інформаційних технологій на практиці. Деякі відчувають реальну потребу в підвищенні рівня знань. Для посилення внутрішньої мотивації щороку організуються зустрічі зі студентами, які повернулися після стажування в США. Студенти пропонують переглянути особисті сюжетні фото, розповідають про події та людей, які зображені на фото. Їхні розповіді про перебування за кордоном та про реалії країни відіграють помітну роль у посиленні мотивації щодо оволодіння соціокультурними знаннями. Такий ілюстративний матеріал, зазвичай, викликає велику зацікавленість групи. Наприклад, під час вивчення тем «Визначні місця США та Великої Британії» з курсу «Лінгвокраїнознавство англійських країн» студентам пропонується самостійно переглянути веб-сайти для візуального ознайомлення з містами, пам'ятками культури та архітектури і підготувати доповіді на запропоновані теми. Студенти, які побували в США, могли розповісти про ті місця, які вони відвідали, й

поділитися особистими враженнями. Програма *GoogleEarth* дозволяє влаштувати віртуальні екскурсії містами Великої Британії та США, а під час самостійної роботи студент може «подорожувати» по всьому світу. Рекомендована програма дуже проста та легка у використанні, що дозволяє швидко змінювати місцезнаходження та переміщуватися у віртуальному просторі. До роботи долучаються всі студенти: доповідачі виступають у ролі екскурсоводів, а решта студентів – у ролі туристів. Такі завдання розвивають образне мислення, уяву студентів, а ІТ наближують навчальну ситуацію до реальної.

Уваги заслуговують завдання з використанням мап та схем. Такі ілюстративні матеріали є не лише основою для навчання студентів усного мовлення, але й допомагають їм познайомитися з географією англomовної країни. Особливо ефективна робота з мапами під час вивчення теми «Переклад географічних назв» («Практика перекладу з англ. мови»), оскільки дозволяє не тільки повторити та закріпити тему «Географія США та Великої Британії» з курсу «Лінгвокраїнознавство англomовних країн», а й ознайомитися з картою світу, вивчити назви країн, їх столиць, назви островів, гір, річок, озер, звернувши увагу на вимову і написання англійських назв, визначити спосіб перекладу та візуально закріпити інформацію. Для відпрацювання та кращого засвоєння вимови топонімів використовуються електронні словники (*Lingvo12*, *Oxford Advanced Learner's Dictionary* та ін.), які надають не тільки переклад, а, як правило, і короткий лінгвокраїнознавчий коментар та звуковий супровід. Подання графічної і звукової форми слова активізує зорову пам'ять та сприйняття на слух. Використання малюнків, фотографій дозволяє занурити студентів у соціокультурне середовище й посилити емоційний вплив навчальних матеріалів. Опрацювання ілюстрованого матеріалу має неабияке значення у передачі культурологічної інформації, посилює мотивацію навчання і викликає щирий інтерес майбутніх перекладачів.

Очевидно, що Інтернет є потужним мотиваційним засобом викладання та навчання. Тому викладачі повинні використовувати цю важливу мотиваційну якість, щоб сприяти успішному вивченню іноземної мови їхніми студентами. Можна стверджувати, що максимальний ефект у формуванні стійкої мотивації до вивчення іноземної мови можна досягти за умови активного використання ІТ під час підготовки перекладачів до професійної діяльності. Систематичне використання ІТ створює сприятливі умови для сприйняття автентичних документів, доступ до яких забезпечує мережа Інтернет. Однак, на загальну результативність та ефективність процесу навчання негативно впливають несистематичність, епізодичність використання ІТ у практичній роботі зі студентами.

Вважаємо, що результатом подальших наукових досліджень у даній галузі має стати обґрунтування використання комп'ютерних, інформаційних, дистанційних технологій у навчанні іноземної мови в цілому і перекладу зокрема.

Список використаної літератури

1. Акімова О. В. Формування мотивації творчого мислення майбутнього вчителя / О. В. Акімова // Наукові записки ; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – 2003. – Вип. 8.– С. 19–23. – (Серія «Педагогіка і Психологія»).
2. Буряк В. К. Урок у старших класах / В. К. Буряк, Д. Д. Беришвили. – Тбілісси : Тбіліський ун-т, 1990. – 158 с.
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / Вербицкий А. А. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
4. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Выготский Л. С. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко С. У. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Ильин Е. П. – СПб. : Изд-во "Питер", 2000. – 512 с.
7. Маркова А. К. Формирование мотивации учения : [книга для учителя] / Маркова А. К., Матис Т. А., Орлов А. Б. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.
8. Мацюк О. О. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мацюк Олена Олександрівна / Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2012. – 243 с.
9. Психологический справочник учителя / Л. М. Фридман, И. Ю. Кулагина. – М. : Просвещение, 1991. – 288 с.
10. Якобсон П. М. Психология чувств и мотивации : избр. психол. тр. / Якобсон П. М. – М. ; Воронеж : Ин-т практ. психологии; МОДЭК, 1998. – 304 с.